

Izazov projektovanja arhivske zgrade: projektanti, arhivisti i konzervatori na istom zadatku u cilju adekvatne zaštite arhivske građe

SVETLANA PEROVIĆ IVOVIĆ, MRS.

konzervator savetnik načelnik Odeljenja tehničke zaštite Ariva Jugoslavije, Beograd, Vase Pelagića 33
e-mail: svetlana.ivovic@gmail.com

IRENA IVOVIĆ, B. ARCH.

Arhitekta saradnik IN DESIGN, Ante Bogicevica Beograd
e-mail: Irena.ivovic@gmail.com

Archival Building Design Challenge: Architects, Archivists and Conservators on the Same Task in Order to Ensure Adequate Protection of Archival Buildings

ABSTRACT

When designing objects for purpose of keeping the archival materials, it is necessary to set the concept that meets all functional and technical requirements and standards of preventive protection of archival materials. In order to achieve the results in the preservation of archival material and to cause deterioration to a minimum, intensive cooperation and exchange of experiences between architects, archivists and conservators is essential. Only in this way we can fully respond to the demands of protection and comply with the applicable conservation - archival standards. However, whether it is building of archival purpose or an existing building which is adapted for archival purpose, planners and investors (in this case, archival experts) should bear in mind that the archive building need to receive a large amount of archival material that needs to be kept in strictly controlled conditions (microclimate, light, protection from natural disasters - fire, flood, earthquakes, as well as protection from damage caused by human activity - theft and vandalism). Additionally, archive building should be functional, safe and comfortable for employees. Security of building should be provided by a good room layout, accommodation and work spaces, as well as enclosed spaces and open to the public. As the future of archival material depends on the depot, as a place in which archival materials are stored and kept, while designing, constructing and selecting materials, architect should have in mind the guidelines of international and national standards that specify the requirements for preventive care. Standards related to exposure to and use of archival materials, also lays down the conditions of which the architect should be aware during the design and selection of materials. Problems that employees of archival buildings in Belgrade are faced with, whether it is on land-made buildings such and adapted. And finally, the vision of what is representing archive building in the future.

Key words: design, archival buildings, archival materials, preventive care, standards

La sfida della progettazione di edifici per archivio: architetti, archivisti e conservatori hanno lo stesso compito in modo da garantire una protezione adeguata degli archivi

SINTESI

Nel progettare oggetti allo scopo di conservare i materiali d'archivio, è necessario impostare un concetto che soddisfi tutti i requisiti e gli standard di prevenzione funzionali e tecniche protezione dei materiali d'archivio. Al fine di raggiungere i risultati nella conservazione del materiale archivistico e di provocare il deterioramento minimo, è essenziale una collaborazione intensa ed uno scambio di esperienze tra architetti, archivisti e restauratori. Solo in questo modo siamo in grado di rispondere pienamente alle esigenze di protezione e rispettare la conservazione applicabile - standard di archiviazione. Tuttavia, se si sta costruendo allo scopo di archiviazione o un edificio esistente è stato adattato a scopo di archiviazione, progettisti e investitori (in questo caso, gli esperti di archiviazione) dovrebbero tenere a mente che l'edificio dell'archivio ha bisogno di ricevere una grande quantità di materiale d'archivio che ha bisogno di essere tenuti in condizioni rigorosamente controllate (microclima, luce, protezione dalle catastrofi naturali - incendi, inondazioni, terremoti, così come la protezione dai danni causati dalle attività umane - furti e atti vandalici). Inoltre, la costruzione dell'archivio dovrebbe essere funzionale, e dovrebbe essere sicuro e confortevole per i dipendenti. La sicurezza della costruzione dovrebbe

Svetlana PEROVIĆ IVOVIĆ - Irena IVOVIĆ: Izazov projektovanja arhivske zgrade: projektanti, arhivisti i konzervatori na istom zadatku u cilju adekvatne zaštite arhivske građe, 111-120

essere data da una buona disposizione delle stanze di alloggio e di lavoro, così come gli spazi chiusi e aperti al pubblico. Così come il futuro del materiale d'archivio dipende dal deposito, inteso come luogo in cui i materiali d'archivio sono conservati e mantenuti, nella progettazione, la costruzione e la selezione dei materiali l'architetto dovrebbe avere in mente le linee guida delle norme internazionali e nazionali che specificano i requisiti per la cura preventiva. Le norme relative all'esposizione ed all'utilizzo di materiali d'archivio stabiliscono anche le condizioni di cui l'architetto dovrebbe essere a conoscenza durante la progettazione e la scelta dei materiali. I problemi che i dipendenti d'archivio a Belgrado si trovano ad affrontare riguardano il fatto che si tratta di edifici fatti come tali ed adattati. E, infine, la visione di ciò che si rappresenta l'edificio archivio nel futuro.

Parole chiave: progettazione, edifici d'archivio, materiali d'archivio, cura preventiva, norme

Izziv projektiranja arhivske zgrade: projektanti, arhivisti in konzervatorji z isto nalogo za izboljšavo primerne zaštite arhivskega gradiva

IZVLEČEK

Pri projektiranju zgradb, katerih funkcija je shranjevanje arhivskega gradiva, je obvezno oblikovanje koncepta, ki zadovoljuje vse funkcionalno-tehnične pogoje, kot tudi standarde preventivne zaštite arhivskega gradiva. Za doseg želenih rezultatov pri ohranitvi arhivskega gradiva in da bi se povzročitelji propadanja gradiva zmanjšali do minimuma je potrebno intenzivno sodelovanje in izmenjava izkušenj med projektanti, arhivisti i konzervatorji. Samo na ta način lahko docela odgovoriti na zahteve zaštite in upoštevati veljavne konzervatorsko - arhivske standarde. Ne glede na to, ali gre beseda o namensko grajeni zgradbi ali o adaptaciji že obstoječe zgradbe, projektanti in investitorji (v tem primeru arhivski strokovnjaki) se morajo zavedati, da arhivska zgradba mora sprejeti veliko količino arhivskega gradiva, ki se mora hraniti v strogo kontroliranih pogojih (mikroklima, svetloba, zaščita pred elementarnimi nevarnostmi: ogenj, voda, potresi, kot tudi zaščita pred poškodbami, katerih vzrok je človeški faktor, kraja in vandalizem). Ob tem morajo biti arhivske zgradbe funkcionalne, varne in udobne za zaposlene. Varnost zgradbe se mora zagotoviti z dobrim prostorskim razporedom skladiščnega in delovnega dela, kot tudi za javnost zaprtim in odprtim prostorom. Ker je prihodnost arhivskega gradiva odvisna od depojev, torej prostorov, v katerih se gradivo skladišči in hrani, pri projektiranju, gradnji in izbiri materialov mora arhitekt upoštevati smernice mednarodnih in nacionalnih standardov, ki natančno določajo pogoje preventivne zaštite. Standardi, ki se nanašajo na razstavljanje in uporabo arhivskega gradiva prav tako določajo pogoje, ki jih arhitekt mora poznati pri projektiranju in izbiri materialov. Problemi, s katerimi se soočajo zaposleni v arhivskih zgradbah v Beogradu, ne glede na to, če gre za namensko grajene objekte ali adaptirane. I na koncu, vizija tistega, kar predstavlja arhivska zgradba v prihodnosti.

Ključne besede: projektiranje, arhivska zgradba, arhivsko gradivo, preventivna zaščita, standardi

Izazov projektovanja arhivske zgrade: projektanti, arhivisti i konzervatori na istom zadatku u cilju adekvatne zaštite arhivske građe

ABSTRACT

Pri projektovanju objekata čija je namena čuvanje arhivske građe, neophodno je postavljanje koncepta koji zadovoljava sve funkcionalno-tehničke uslove, kao i standarde preventivne zaštite arhivske građe. Da bi se postigli željeni rezultati u očuvanju arhivske građe i kako bi se uzročnici propadanja sveli na minimum, neophodna je intenzivna saradnja i razmena iskustava između projektanata, arhivista i konzervatora. Samo na ovaj način možemo u potpunosti odgovoriti na zahteve zaštite i ispoštovati važeće konzervatorsko - arhivističke standarde. Naime, bilo da je reč o namenski pravljenoj zgradi ili adaptaciji već postojećeg objekta, projektanti i investitori (u ovom slučaju arhivski stručnjaci), treba da imaju na umu da arhivska zgrada treba da primi veliku količinu arhivske građe koja treba da se čuva u strogo kontrolisanim uslovima (mikroklima, svetlo, zaštita od elementarnih nepogoda vatra, voda, zemljotresi, kao i zaštita od oštećenja izazvanih čovekovim delovanjem, krađe i vandalizmi). Uz to arhivske zgrade treba da su funkcionalne, bezbedne i komforne za zaposlene. Sigurnost zgrade treba da se obezbedi dobrim rasporedom prostorija, smeštajnog dela i radnog dela, kao i zatvorenog prostora i otvorenog za publiku. Kako budućnost arhivske građe zavisi od depoa, kao mesta u kojem se skladišti i čuva, pri projektovanju, izgradnji i odabiru materijala arhitekta treba da ima u vidu smernice međunarodnih i nacionalnih standarda koji preciziraju uslove preventivne zaštite. Standardi koji se odnose na izlaganje i korišćenje arhivske građe, takođe propisuju uslove sa kojima arhitekta treba da je upoznat prilikom projektovanja i odabira materijala. Problemi sa kojima se sreću zaposleni u arhivskim zgradama u Beogradu, bilo da je reč o namenski rađenim zgradama или adaptiranim. I na kraju, vizija onoga što predstavlja arhivska zgrada u budućnosti.

Ključne reči: projektovanje, arhivska zgrada, arhivska građa, preventivna zaštita, standardi

1 Uvod

Projektovanje arhivskih zgrada predstavlja veliki izazov za arhitekta i urbanističke planere, urpavo zbog svoje specifičnosti u pogledu funkcionalnih, konstruktivnih i estetskih karakteristika, kao i načina materijalizacije, budući da predstavlja odbekat čiji je zadatak da čuva istorijski i nacionalni identitet, pa je pri projektovanju ili adaptaciji ovakvih zdanja esencijalno posvetiti posebnu pažnju, naročito u kontekstu bezbednosti, jer propusti arhitekata mogu biti kobni po arhivsku građu, a posledice nepovratne.

Pitanje estetike arhivske zgrade zavisi u velikoj meri od pratećih faktora, koje čak možemo i nazvati primarnim, budući da se odnose na funkcionalnost i bezbednost ovih objekata. Zadatak je obuhvatiti funkcionalnost uklapajući se u okruženje i zahteve u pogledu konstrukcije, dispoziciju objekta zbog svetlosti kao bitnog elementa, a potom sve to staviti pod okvire jedne forme i stila i pravca u arhitekturi, koji može biti istorijski (s obzirom na to da se u ovim objektima čuvaju upravo istorijski dokumenti) ili savremeni (ukoliko arhitekta smatra da je takvo uklapanje u kontekst potrebno).

Međutim, ključna stvar jeste odgovor ovih zgrada na vanredne situacije zbog vrednosti koje se u njima čuvaju, stoga je pri projektovanju/adaptiranju arhivskih zgrada neophodna sinergija između arhitekta i arhivskih stručnjaka i njihova saradnja i međusobno dopunjavanje. Arhitekta ne sme biti vođen trendovima u arhitekturi, već funkcionalnost i potrebe korisnika moraju biti prioritet.

Bezbednost arhivskih zgrada zavisi od sledećih aspekata:

1. izbor lokacije
2. konstrukcije - konstruktivni sklop i materijalizacija
3. raspored i organizacija prostorija
4. oblikovanja uopšte.

1.2 Lokacija

Pre svega, lokacija arhivske zgrade značajno utiče na njenu bezbednost, ali i oblikovnost i funkcionalnost. S obzirom da je opterećenje koje podnosi konstrukcija arhivskih zgrada značajno veće od opterećenja na konstrukciju zgrada drugačijih namena, sastav zemljišta, za koje je pre svega važno da bude istog geološkog sastava zbog svoje nosivosti, predstavlja jedan od kriterijuma za odabir lokacije.

Takođe, veličina lokacije direktno utiče na oblikovanje objekta, dok neposredno okruženje ujedno igra važnu ulogu - blizina industrijskih postorjenja, objekata koji su podložni eksploziji ili požaru (skladišta goriva, municije, benzinske pumpe i sl.), zagađivači vazduha, veliki proizvođači buke, ali i postojanje strateških objekata koji mogu biti "meta" u slučaju oružanog sukoba, povećavaju opasnost od nesreća i vanrednih situacija. Ukoliko se pak, neposredno okruženje može birati, poželjno bi bilo da se arhivska zgrada nalazi u blizini drugih građevina kulture zbog mogućnosti konstantnog dopunjavanja.

Neophodno je formiranje zaštitne zone, oko koje i ispod ili iznad koje ništa ne sme da se gradi u budućnosti, zbog čega je potrebno konsultovati urbaniste i planere, kao i pregledati planska dokumenta - jer naknadno građenje planiranih objekata ili infrastrukture može ugroziti stabilnost konstrukcije.

Slika 1: Zgrada Arhiva Jugoslavije

Zgrada Arhiva Jugoslavije u ulici Vase Pelagića 33u Beogradu je jedna od retkih koja zadovoljava uslov zaštitne zone mada nije reč o namenski rađenom objektu. Izgrađena je na uzvišenju daleko od vodenih tokova i podzemnih voda, na velikom placu tako da se ne graniči sa drugim obkekatima već je okružena velikim dvorištem i zelenilom..Zgrada Arhiva Jugoslavije izgrađena je kao zadužbina kralja Aleksandra i Karađorđevića, a po projektu arhitekta Vojina Petrovića. Trospratna zgrada oblikovana je u stilu akademizma, korisne površine oko 8.000 kvadratnih metara, sa glavnom fasadom okrenutom prema Topčiderskoj zvezdi. Prvobitno je bila zgrada Doma kralja Aleksandra I za učenike srednjih škola. Arhiv Jugoslavije je dobio ovaj objekat 1969.godine. www.arhivynika.u.gov.rs/.../st...arhivu/zgrada_arhiva/istorijat_zgrade.html.

Zgrada Arhiva Srbije u Beogradu je prva namenski rađena zgrada arhiva u Srbiji.Izrađena je 1928. godine u stilu istorijskog akademizma, prema planovima arhitekta Nikole Krasnova, ruskog emigranta koji je radio u Ministarstvu građevina Kraljevine SHS/ Kraljevine Jugoslavije. Prema preporuci tadašnjeg direktora Državnog arhiva, Riste Odavića zgrada je projektovana po ugledu na zgradu Državnog arhiva u Antverpenu, koji je važio za jedan od najmodernijih u Belgiji. Kada je izgrađena zgrada Arhiva Srbije je imala sve napredne, savremene standarde čuvanja .Lokacija je pažljivo odabrana pored Univerzitetske biblioteke na univerzitetskom zemljištu, na kojem je podignut i kompleks zgrada tehničkih fakulteta. .

Danas ovu zgradu ugrožava pozicija zgrade Elektro distribucije koja je podignuta na placu Arhiva Srbije tako da se naslanja na depo Arhiva. Arhiv Srbije više nema slobodnog prostora za prijem nove građe. https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2619 poslednja poseta 27.05.2015. godine. I prema nacionalnim i međunarodnim standardima o zaštiti arhivske građe nije dozvoljeno da se u blizini arhivskih i bibliotečkih zgrada nalaze objekti u kojima postoji rizik od požara i eksplozije.No, uprkos tome i činjenici da je reč o izuzetnom kulturnom dobru koje se čuva u depoima ove institucije Arhiv Srbije nije uspeo da sa Elektro distribucijom Beograd reši ovaj problem.

Slika 2: Crtež fasade zgrade Arhiva Srbije, rad arhitekta Nikole Krasnova

1.3 Konstrukcija

Veliko opterećenje na konstrukciju (zbog težine arhivske građe) zahteva posebnu pažnju, kada se govori o stabilnosti objekta i otpornosti na zemljotres ili druge elementarne nepogode. Uzgred, izbor materijala predstavlja jedan od krucijalnih momenata, s obzirom na činjenicu da je neophodno zaštititi građu u slučaju požara na najbolji mogući način, pa se iz tih razloga preporučuje odabir nezapaljivih i teško zapaljivih materijala.

Opasnost od vlage je još jedan problem pri čuvanju i skladištenju arhivske građe - zbog toga se ne preporučuju ravni krovovi ili ukopavanje u zemlju, jer bez obzira na razvoj savremenih tehnologija, ni jedna hidroizolacija ne može biti "savršena" i pružati adekvatnu zaštitu. Zbog toga, iako deluje primamljivo da se depoi u kojima se čuva građa pozicioniraju ispod zemlje, budući da su prostorno zahtevni, podzemne prostorije imaju problem sa vlagom, i ne omogućavaju umerenu osunčanost prostora za skladištenje, jer je su sunčevi zraci bitni za sprečavanje raznožavanja mikroorganizama koji ugrožavaju papir.

Zatim, koncept projektovanja arhivskih zgrada koje idu u visinu, takođe postavlja pitanje adekvatnosti. Postavljanje depoa iznad nivoa prizemlja može na prvi pogled delovati praktično zbog prostornih kapaciteta koji se mogu postići vertikalnom postavkom objekta, ali je ovo rešenje ujedno skupo, ali i nepovoljno u smislu zaštite, odnosno iznošenja arhivske građe iz objekta u slučaju nepogoda.

1.4 Raspored prostorija

Kada govorimo o arhivskim zgradama, možemo reći da se sastoje od 4 dela:

- Depoi za skladištenje arhivske građe
- Radni prostori za zaposlene
- Ostali prostori (kafeterija, sanitarne prostorije i sl.)
- Prostori za posetioce

Možemo reći da su depoi referentna tačka pri projektovanju i prostornoj organizaciji s obzirom na činjenicu da su oni ti koji arhivskoj zgradi pružaju namenu koja je razlikuje od drugih objekata istorije i kulture.

Odnos između depoa i ostalih delova objekta treba da bude jednak, ili da depo bude čak i duplo veći.

Depo može biti fizički potpuno odvojen od ostatka zgrade, a može biti i povezan hodnicima, mostovima i pasarelama, pri čemu je neophodno da ovi prostori u funkciji komunikacije budu od negorivih materijala, kako bi sprečili širenje vatre ka građi u slučaju požara. Sam prostor depoa, takođe mora biti napravljen od materijala otpornih na požar.

Važno je i određivanje dispozicije objekta i postavke depoa, jer prostorije depoa ne smeju dobiti maksimalnu količinu sunčevih zraka, već upad sunca u prostoriju mora biti umeren - potrebna je prava mera, koja je blagotvorna, ali ne i štetna. Shodno tome, otvori na fasadi igraju važnu ulogu, ali je potrebno pobrinuti se da prozori depoa nisu okrenuti ka najjačem vetru.

Ostale prostorije treba da budu projektovanje u skladu sa važećim standardima i tako da direktno ili indirektno ne ugrožavaju bezbednost skladišnih prostora (usled pogrešnog odabira materijala, opreme i sl.) .

Od arhitektonsko građevinskih osobina arhivskog depoa kao prostorije u kojoj se skladišti i čuva arhivska gradja zavisi njena budućnost. Kako bi se zadovoljili smestajni uslovi treba se rukovoditi smernicama međunarodnog standarda koji precizira uslove koje treba da ispunjava prostorija koja se koristi kao depo arhivske gradje: **ISO 11799: 2003: Information and documentation. Document storage requirements for archive and library materials.**

British Standard 5454:2000 - Preporuka za skladištenje i izlaganje arhivskih dokumenata. Ovaj standard koriste arhivisti, bibliotekari, konzervatori, kustosi, arhitekta, dizajneri, kontaktori, inženjeri i drugi koji se bave planiranjem, izgradnjom, opremanjem, održavanjem i radom u takvim spremištima.

Neka uobičajna šema jeste oblikovanje arhitektonskih osnova u "L" oblik, "T" oblik, kvadratne ili pravougaone osnove, a neretko i u oblik "H" ili "U" slova <http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r8722e/r8722e17.htm>

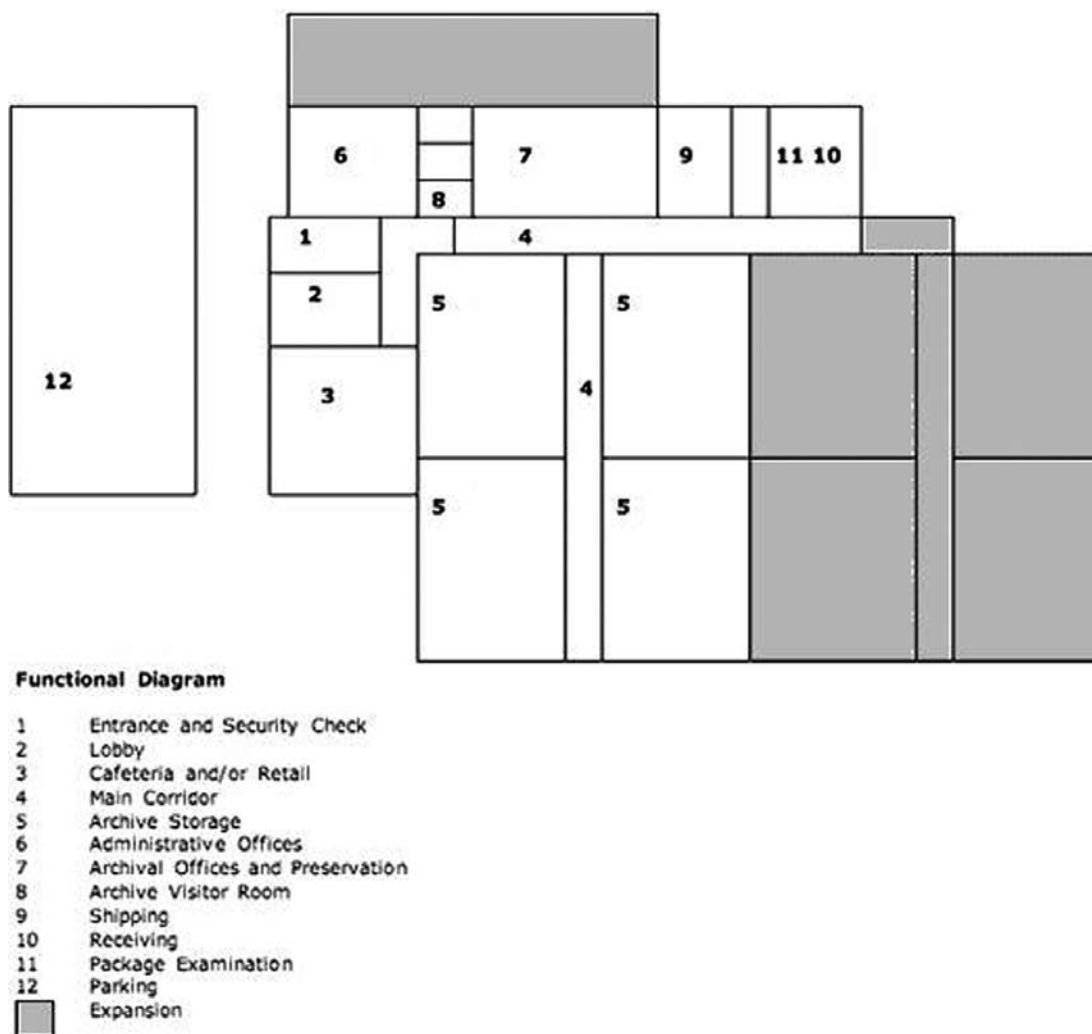
Na slici 3 je prikazana šema arhivske zgrade arhitekta Edwarda Ackera -a, iz kompanije *Steven Winter Associates*.

Na datoj osnovi, depo je u sklopu objekta, povezan hodnicima sa ostatkom objekta, kao i da su prostorije za unos i primanje građe, na bočnoj fasadi objekta - omogućen je pristup motornim vozilima, ali se ne nalazi na glavnoj fasadi i ne predstavlja estetsku smetnju i smetnju u pristupačnosti i prilazu objektu za vreme utovara građe. Ove prostorije su dobro povezane sa depovima, preko hodnika.

Radne prostorije i prostorije za prijem nalaze se na fasadama i dobro su osvetljene. Data je mogućnost širenja radnog i skladišnog dela.

Međutim, ovaj koncept je moguće upotrebiti samo ako lokacijski uslovi to dozvoljavaju, jer je prostorno zahtevno.

Svetlana PEROVIĆ IVOVIĆ - Irena IVOVIĆ: Izazov projektovanja arhivske zgrade: projektanti, arhivisti i konzervatori na istom zadatku u cilju adekvatne zaštite arhivske građe, 111-120

Slika 3: Šema arhivske zgrade arhitekta Edwarda Acker -a , iz kompanije *Steven Winter Associates* (Izvor: <http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r8722e/r8722e17.htm>)

Suštinski, projektovanje arhivskih zgrada ne može se izvesti “po šablonu”. Važno je uzeti u obzir sve specifičnosti projektnog zadatka i u odnosu na to se opredeliti u pogledu prethodnih navedenih aspekata, kako bi se stvorio prostor primanjana, za rad zaposlenih i posetioca, i bezbedno i kvalitetno čuvanje građe.

Slika 4: Zgrada Istorijskog arhiva Beograda

Istorijски arhiv grada Beograda je jedan od najmodernijih u zemlji, a povod za nastanak ove institucije bio je, pre svega, da se zaštiti i sačuva izuzetno značajna građa Zemunskog magistrata, nastala još u XVIII veku. 1963. napravljen elaborat za namenski objekat, po projektu arhitekte Milana Jerkovića. U periodu od 1969. do 1972. godine zgrada je sazidana. Površina terena na kome je sazidan objekat iznosi 7200 m², od toga 4700 m² korisne površine, i to: kancelarije, hodnici i druge prostorije 1500 m², radionice 480 m², čitaonica 120 m², galerija 200 m², depoi 2400 m². <http://www.arhiv-beograda.org/index.php/sr/o-nama/istorijat>

1.5 Uticaj uslova sredine

Prilikom planiranja treba imati u vidu spoljašnje klimatske uslove i klimatske promene, dnevne i sezonske promene temperature i relativne vlažnosti vazduha, kišu, vetar i zračenje sunca koji utiču na arhivsku zgradu. Spoljašnji klimatski uslovi direktno utiču na unutrašnje uslove. Klimatski uslovi u prostoru zavise od orijentacije spoljnih zidova i njihove izloženosti vetru. Pažljivo treba planirati otvore jer veliki broj otvora omogućava lakši uticaj spoljnih klimatskih uslova na unutrašnje. Zbog toga depoi ne treba da budu prostorije sa spoljnim zidovima, a ukoliko to jesu onda treba obezbediti propisnu hidro i termo izolaciju.

Vlaga može da prodre u zidove zgrade iz tla dejstvom kapilarnih sila, usled kondenzacije na površini zidova, zbog loše izolacije i sa krova zgrade zbog slabe ili oštećenje konstrukcije kada pada kiša, sneg. U cilju preventivne zaštite neophodno je redovno održavanje čišćenje oluka i drenažnog sistema sprečavanje ulazak atmosferilija u arhivski prostor. Ne treba postavljati vodovodne i električne instalacije direktno u depo, a ukoliko je to neophodno onda treba da su vidljive. Police za smestaj arhivske gradje ne treba postavljati ispod cevi, ili drugih izvora vode, već između njih. Prostor treba da ima obezbeđenu ventilaciju kako ne bi došlo do pojave buđi i insekata.

Za regulaciju relativne vlažnosti na željenom nivou arhivske zgrade treba opremiti humidistatima ili higrostatima - električnim uređajima koji su povezani sa odvlaživcem, ovlaživcem, sistemom za grejanje ili klimatizaciju.

2 Procena rizika i prevencija

Kako bi se sproveda bolja prevencija prilikom projektovanja izgradnje ili adaptacije arhivske zgrade treba uraditi procenu sledećih rizika:

1. zemljotresa
2. poplave
3. pozara

4. kradje ,provale i vandalizma
5. tehnicko - tehnoloske opasnosti

2.1 U slucaju procene rizika od zemljotresa treba:

proceniti ranjivost zgrade :

vrstu tla na kojoj se nalazi
neostatke uzrokovane formom,dizajnom i konstruktivnim vezama
spoljašnje nedostatke usled lošeg održavanja zgrade
vršiti stalan nadzor zgrade i njene okoline
održavanje zgrada

2.2 Procena faktora ranjivosti arhivskih zgrada od poplava odnosi se na sledeće :

da li je zgrada u području sa obilnim padavinama u godini
da li je zgrada u nižim pozicijama
da li je zgrada bez odgovarajućeg ili uopšte bez sistema za drenažu
da li je zgrada izgrađena na lesnom/mekom tlu
koji su nedostaci održavanja zgrade

U cilju eliminisanja rizika od poplava treba ovoditi racuna da se arhivska zgrada ne planira i ne gradi pored vodenih tokova i jezera koji mogu da se izliju.Najbolje je odabrati uzviseni teren koji nije podlozan plavljenju, a ukoliko to nije moguće treba onda graditi tako da su depoi i kancelarije iznad nivoa plavljenja,

Procenu rizika od požara u arhivima treba da urade stručne službe.

Preventivno delovanje u pogledu zaštite od požara u Republici Srbiji sprovodi se i pri urbanističkom planiranju, izgradnji i rekonstrukciji objekata, kontroli projekata i tehničkom pregledu objekata, odnosno zdavanju upotrebne dozvole, kao i prilikom lokacijskog određivanja za objekte u kojima se skladište, proizvode i distribuiraju eksplozivne materije, zapaljive tečnosti i gasovi. U tom smislu, osnov za primenu propisanih preventivnih mera čini Zakon o planiranju i izgradnji ("Službeni glasnik RS", br. 72/09, 81/09, 64/10 24/11) i Zakona o zaštiti od požara ("Službeni glasnik RS", broj 111/09

http://www.mup.gov.rs/cms_lat/sadrzaj.nsf/Strategija_zastite_od_pozara_za_period_2012-2017_lat.pdf poslednja poseta 27.05.2015.god.

2.3 U cilju prevencije i eliminisanja rizika od požara potrebno je obezbediti:

protivpožarna vrata,
protivpožarni sistemi
ručni sistemi za gašenje požara
redukovati gorive materijale na minimum.

2.4 Procena rizika od krađe i provale preuzima se u cilju preduzimanja mera radi zaštite od otuđenja ili namernog unistenja.Treba da postoje sigurnosna vrata i prozori ,video nadzor i alarmne uredjaje , prostor za publiku treba da bude odvojen od depoa i radnog prostora

Procena rizika od tehničko-tehnoloških opasnosti da li se prostor za gradnju nalazi u domenu uticaja termoenergetskih i drugih industrijskih postrojenja

Prilikom planiranja treba da se imaju u vidu i **parametri aerozagadivanja** odnosno da se napravi **procena negativnih efekata emisije štetnih materija**

2.5 Da bi mogli efikasno reagovati u slucaju vanrednih situaciju neophodno je:

planiranje i nabavka opreme potrebne za zastitu u vanrednim situacijama

planiranje rute za evakuaciju prema nacrtima zgrade (putevi za evakuaciju u vanrednim situaci-

jama treba da imaju dva odvojena izlaza sa svakog sprata ,uključujući podrum i treba da omogućavaju brz, jednostavan izlaz, pristup i bezbednost.).

- planiranje signalizacija

U cilju prevencije i uklanjanja pomenutih faktora rizika neophodno je konstantno održavanje zgrade. Nije redak slučaj da usled nedostatka materijalnih sredstava dolazi do devastacije arhivskih zgrada i ozbiljnog narušavanja ambijentalnih uslova u kojima se čuva kulturna baština.

3 Zaključak

Za primenu mera preventivne zaštite kao temelja strategije očuvanja arhivske građe veoma važnu ulogu ima srhivska zgrada. Da bi odgovorila svojoj osnovnoj nameni- čuvanju pisane kulturne bastine, zgrada arhiva treba da je bezbedna. To se postiže odabirom dobre lokacije, primenom odgovarajućih konstruktivnih materijala, dobrim rasporedom prostorija ,eliminisanjem rizika od požara, poplave , krađe i vandalizma.

U cilju planiranja uspešne preventivne zaštite neophodno je identifikovati rizike Planiranje je suštinski element preventivne zaštite i neophodan je multidisciplinarni pristup.

To treba da je obaveza svih arhiva pri cemu je neophodna je intenzivna saradnja i razmena iskustava između projekatana, arhivista i konzervatora.kako bi u potpunosti odgovorili na zahteve zaštite i ispoštovali međunarodne i nacionalne standarde i preporuke čuvanja arhivske gradje.Ta saradnja je neophodna kako bi namena i funkcija same zgrade bile u potpunosti ostvarene, bilo da je reč o prijemnom, izložbenom,radnom prostoru, ili o depou gde bi čuvanje i smeštaj arhivske građe bili adekvatno sprovedeni. Preduzete mere treba da predstavljaju rezultat sveobuhvatnog interdisciplinarnog procesa odlučivanja.

Literatura

<http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r8722e/r8722e17.htm> poslednja poseta 22.05.2015.

<http://www.unisdr.org/we/inform/terminology>(16.april2014).

http://www.mup.gov.rs/cms_lat/sadrzaj.nsf/Strategija_zastite_od_pozara_za_period_2012-2017_lat.pdf poslednja poseta 27.05.2015.god.

https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2619 poslednja poseta 27.05.2015.godine.

http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2014&mm=05&dd=20&nav_id=850523 poslednja poseta 27.05.2015.godine.

Edukativni program iz preventivne konzervacije za muzejsku mrežu Srbije *Zaštita kulturnog nasleđa u vanrednim situacijama*, CIK, Beograd, 12. i 13. mart 2015.

SUMMARY

In recent years there has been an increase in the frequency and intensity of disasters so that they imposed the question of design archives building for the purpose of preventive protection. The design of this type of dedicated facility, organization, and performance is a very complex process, which involves the cooperation of a large number of experts architects, construction engineers, archivists and conservators. Cooperation is necessary to build a functional facility where the working conditions, the display and storage of archival materials in line with national and international standards. Preventive conservation as the foundation of any conservation strategy represents a multidisciplinary approach to solution of the problem of protecting the integrity of cultural heritage .To achieve the desired results in the preservation of archival material and to cause degradation to a minimum, require an interdisciplinary approach and intensive cooperation and exchange of experiences between designers, archivists and conservators. Only in this way can we fully respond to the requirements of protection and comply with the applicable conservation - archival standards. Planning is important because precise plan makes it possible to prevent a chili bar mitigate natural risks or degradation caused by human action.

Typology: 1.04 Professional Article

Submitting date: 03.03.2015

Acceptance date: 09.04.2015